

بررسی عوامل گرایش دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان مازندران نسبت به فرهنگ بیگانه

صادقعلی رنجبر ۱، محمد حاجی زاد ۲ و محمد صالحی ۳

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی علل گرایش دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان مازندران نسبت به فرهنگ بیگانه انجام شده است جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان مازندران که در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ مشغول تحصیل می باشند به تعداد ۶۰۰۰۰ نفر تشکیل می دهند و روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای و روش پژوهش حاضر از نوع علی - مقایسه ای می باشد. وروش گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق ساخته بوده است. تجزیه و تحلیل آماری پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفته که در بخش آمار توصیفی از رسم جداول فراوانی و درصد و رسم نمودار و در بخش آمار استنباطی نیز از آزمون مجذور کا (X) و ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتایج بدست آمده درباره پایگاه اجتماعی خانواده تفاوت معنی دار ی را باگرایش به فرهنگ بیگانه نشان نداده است. در مورد

۱- گروه علوم تربیتی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران. Ranjbar@iauneka.ac.ir

۲- باشگاه پژوهشگران جوان ونخبگان، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران.

hajizad@iauneka.ac.ir

۳- گروه علوم تربیتی، واحد مازندران، دانشگاه آزاد اسلامی، مازندران، ایران

عوامل رسانه ایی، با توجه به جدول معنی دار بودن ضریب همبستگی اسپرمن چون I محاسبه شده (۰/۸۴۶) در سطح احتمال ۰/۹۵ ($P \leq 0/05$) بزرگتر است لذا بین عوامل رسانه ای داخلی و خارجی و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد در مورد عوامل مربوط به همسالان با توجه به جدول معنی دار بودن ضریب همبستگی اسپرمن چون I محاسبه شده (۰/۸۱۲) در سطح احتمال ۰/۹۵ ($P \leq 0/05$) با درجه آزادی بزرگتر است لذا بین عوامل مربوط به همسالان و گرایش دانشجویان تفاوت وجود دارد.

واژه های کلیدی: گرایش، دانشگاه آزاد، فرهنگ بیگانه.

مقدمه

یکی از مهم ترین سرمایه های هر کشوری نیروی جوان آن است. دانشجویان فعال ترین، حساس ترین و مؤثرترین عناصر حرکت و تحول جوامع و قوه محرکه پایان ناپذیری هستند که تمدن بشر را به پیش می برند و کشور ما چون از لحاظ ترکیب جمعیتی از جوان ترین کشورهای جهان به شمار می رود و به دلیل این که زمینه برای گرایش به فرهنگ بیگانه نزد دانشجویان بیشتر فراهم می باشد (لطف آبادی، ۱۳۸۱، ص ۴۴).

دوره حاضر را عصر انفجار دانش و عصر ارتباطات « نامیده اند. اکنون مرزهای هیچ سرزمینی در برابر نفوذ پیام های رسانه های همگانی و به ویژه امواج رادیویی و تلویزیونی مصونیت ندارد، در حال حاضر روند سلطه طلبی فرهنگی از جانب کشورهای قدرتمند شتاب بیشتری یافته و با در هم ریختن یکی از دو ابرقدرت، ظاهراً در جهانی یک قطبی تلاش در جهت یکسان سازی فرهنگ ها نیز شدت بیشتری یافته است (ساروخوانی، ۱۳۸۶، ص ۲۵).

بنابراین اگر فرهنگی قدرت خلاقیت و نوآوری لازم را نداشته باشد که بتواند خود را با تغییرات محیطی سازگار نماید نخواهد توانست نیازهای مردم آن جامعه را تأمین کند و نیازهای تأمین نشده و یا سرکوب شده تدریجاً مردم را آماده پذیرش عناصر جدید فرهنگی و یا حتی ضد فرهنگ خودی

بررسی عوامل گرایش دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران نسبت ... □ ۱۱۵

خواهد کرد به عبارت دیگر، چنین شرایطی برای پیروزی تهاجمات فرهنگی و یا پذیرش عناصر فرهنگی مهاجم بسیار مناسب هستند (پناهی، ۱۳۸۲، ص ۶۳).

اگر فرهنگی فاقد کارایی لازم باشد و نتواند نیازهای مادی و معنوی مردم درون آن فرهنگ را تأمین کند، بقای جامعه به خطر می افتد و افراد آن جامعه در صدد کارا کردن آن برمی آیند و این کار را با ابداع یا وام گرفتن از فرهنگ های دیگر به انجام می رسانند که حاصل این فرآیند دگرگونی فرهنگی است. بنابراین هر چه نظام فرهنگی ناکارآتر باشد، زمینه برای تهاجم عناصر فرهنگ مساعدتر می شود (فرخ نیا، ۱۳۸۱، ص ۵۱).

بنابراین امروزه دانشجویان با گسترش وسایل ارتباط جمعی و فناوریهای جدید رایانه ای و ارتباطات گسترده با فرهنگ های گوناگون آگاهی یافته اند که موقعیت آنان را در شناخت و فهم ارزش ها و باورها و رفتارها و انتخاب الگوهای صحیح پیچیده تر و مشکل تر کرده است ولی یک مقوله نیز نباید به فراموشی سپرده شود که جهانی شدن فرهنگ و تاثیرات بین المللی به علت گسترش ارتباطات، اخذ عناصر فرهنگی جوامع مختلف را یک امر اجتناب ناپذیر می کند (رحمتی، ۱۳۷۱، ص ۵۴).

نتایج پژوهش های انجام شده بیانگر این است که دانشجویان بیشترین الگوپذیری را به ترتیب از دوستان، همکلاسی ها و خانواده و سایر افراد جامعه می گیرند، فیلم های تلویزیونی، همکلاسی ها، استادان، خوانندگان و ورزشکاران مهمترین منابع در ساخت این الگوها بوده اند. همچنین جهت جلب توجه جنس مخالف، محبوبیت در میان دوستان و پذیرش در میان آنها، احساس غرور و زیبایی از دیگر عوامل گرایش به فرهنگ غرب در بین دانشجویان می باشد. در خصوص وسایل ارتباط جمعی که منابع انتشار انواع الگوها هستند نوار، عکس، فیلم های ویدیویی و کانال های تلویزیونی بیشترین نقش را داشته اند، علاوه بر این هر قدر جوانان اوقات فراغت بیشتری داشته باشند دسترسی آنها به منابعی چون آلبوم عکس، مجلات، ویدیو بیشتر باشد تاثیرپذیری آنان از فرهنگ غرب بیشتر است (احمدی، ۱۳۷۴، ص ۴۷) با توجه به موارد مطرح شده این سؤال اساسی برای محققان مطرح شده است که علل گرایش دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران نسبت به فرهنگ بیگانه در چیست؟

پیشینه پژوهش

یافته های پژوهشی قنبری (۱۳۸۰) نشان داده است که نیازهای جوانان اقشار پایین، بیشتر از نوع اقتصادی است و به هر اندازه سطح درآمد خانواده ها، پایین بوده و افرادی که پدرانشان به لحاظ شغلی دارای مشاغل پردرآمدی نبوده اند، به همان اندازه برای آنها نیازهای اقتصادی اولویت داشته اند شعبانی (۱۳۷۲) در زمینه گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه اعتقاد دارد که گرایش جوانان به فرهنگ بیگانه نیز معلول عوامل متعددی می تواند باشد. در این روند ویژگی های سنی، تأثیر رسانه های گروهی، الگوها و رفتارهای اجتماعی جامعه خودی از الویت های بیشتری برخوردارند.

یافته های پژوهشی سفر دوست (۱۳۷۹) نشان داد که بین تأثیرپذیری و گرایش با الگوهای بیگانه و عواملی چون تبعیت از همسایگان و هم محله ای ها، افراد محبوب و مورد علاقه، مورد پذیرش دوستان واقع شدن، ترس از تمسخر دیگران، احساس غرور و زیبایی، تمایل به نزدیک شدن با طبقات بالای جامعه، پذیرش در جنس مخالف رابطه معنی داری وجود دارد که بیانگر شیوه ی تفکرات، تقلید، هم‌رنگی، اعتماد به نفس و... سایر ویژگی های فردی - اجتماعی است.

نتایج پژوهش منطقی (۱۳۷۸) بیانگران است که دو عامل آشفتگی های خانوادگی و مساعد بودن زمینه های اولیه برای علاقه به این نوع موسیقی « از عوامل مهمی هستند که گرایش به موسیقی هوی مثال را در جوانان تسهیل می کنند.

یافته های پژوهشی کرباسی (۱۳۸۰) نشان داده است که روابط والدین با یکدیگر و با فرزندان بیشترین تاثیر را بر بروز مشکلات شخصیتی جوانان دارد.

فاریابی (۱۳۷۴) در پژوهشی نشان داد که بین عدم کنترل خانواده بر نوجوانان و هنجارشکنی آنها رابطه معنی داری وجود دارد.

یافته های پژوهشی اشرفی (۱۳۸۲) بیانگر آن است که هر چه احساس بی هویتی اجتماعی نوجوانان نسبت به نظام اجتماعی بیشتر شود، هویت یابی جدید آنها در قالب گرایش به الگوها فرهنگ غربی رپ و هوی مثال) بیشتر می شود.

در این تحقیق نیز محققین به بررسی علل گرایش دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان مازندران نسبت به فرهنگ بیگانه پرداخته اند، به این منظور به دنبال بررسی سؤالات زیر بوده اند:

- ۱- آیا عوامل خانوادگی در گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟
- ۲- آیا بین عوامل رسانه ای (داخلی و خارجی) و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟
- ۳- آیا بین عوامل مربوط به همسالان و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع علی - مقایسه ای بوده که دو گروه مورد بررسی قرار گرفته اند، گروهی با گرایش به فرهنگ بیگانه و گروهی با عدم گرایش به فرهنگ بیگانه که برای جداسازی دانشجویان به دو گروه دارای گرایش به فرهنگ بیگانه و بدون گرایش به فرهنگ بیگانه، پرسشنامه ای بر مبنای عناصر مختلف چون اعتقادات، ارزش ها، سنتها، زبان، اخلاق، نحوه زندگی و... تهیه شده است که میانگین نمره های آن ملاک جداسازی بوده است.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران که در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ مشغول تحصیل می باشند را شامل می شود که تعداد آنها ۶۰۰۰ نفر می باشد و روش نمونه گیری براساس نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای استفاده شده است. تعداد نمونه براساس جدول مورگان ۳۶۰ نفر دانشجویان نمونه تعیین شده است و روش گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق ساخته بوده است و تجزیه و تحلیل آماری پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی که در بخش آمار توصیفی از رسم جداول فراوانی و درصد و رسم نمودار و در بخش آمار استنباطی نیز از آزمون مجذور کا (X)، آزمون Z (نسبت) و ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

یافته ها

سؤال تحقیق ۱: آیا بین عوامل خانوادگی و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟

جدول شماره ۱: محاسبه کای اسکوئر^۲(X) برای سئوالات اول تحقیق

متغیرها	شاخص آماری	X ^۲ محاسبه شده	جدول X ^۲	تعداد	درجه آزادی
تحصیلات پدر		۴/۹۲	۷/۸۱	۱۴۴۰	۳
تحصیلات مادر		۳/۳۳	۷/۸۱	۱۴۴۰	۳
شغل پدر		۴/۶۳	۷/۸۱	۱۴۴۰	۳
شغل مادر		۳/۲۴	۳/۸۴	۱۴۴۰	۱
درآمد والدین		۶/۸۶	۷/۸۱	۱۴۴۰	۳
محل سکونت		۱/۴۰	۳/۸۴	۱۴۴۰	۱
وضعیت مسکن		۱/۱۲	۳/۸۴	۱۴۴۰	۱
تعداد افراد خانواده		۵/۵۶	۷/۸۱	۱۴۴۰	۳
احترام و محبوبیت در جامعه		۶/۷۵	۹/۴۹	۱۴۴۰	۴

چون (X^۲) محاسبه شده در مورد همه متغیرها تفات معنی داری را نشان نداده است بنابراین، بطور کلی میتوان استنباط کرد که بین پایگاه اجتماعی خانواده و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود ندارد.

سوال تحقیق ۲: آیا بین عوامل رسانه ای داخلی و خارجی و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟

جدول شماره (۲): محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن مربوط به سؤال دوم تحقیق

ضریب همبستگی	سطح اطمینان	تعداد	سطح معنی داری
۰/۸۴۶	۰/۹۵	۱۴۰۰	۰/۰۵

با توجه به جدول معنی دار بودن ضریب همبستگی اسپیرمن چون r محاسبه شده (۰/۸۴۶) در سطح احتمال ۰/۹۵ ($P \leq ۰/۰۵$) با درجه آزادی (۲-۱۴۰۰) df بزرگتر است لذا بین عوامل رسانه ای و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد.

سؤال تحقیق ۳: آیا بین عوامل مربوط به همسالان و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟

جدول شماره (۳): محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن مربوط به سؤال سوم تحقیق

ضریب همبستگی	سطح اطمینان	تعداد	سطح معنی داری
۰/۸۱۲	۰/۹۵	۱۴۰۰	۰/۰۵

با توجه به جدول معنی دار بودن ضریب همبستگی اسپیرمن چون r محاسبه شده (۰/۸۱۲) در سطح احتمال ۰/۹۵ ($P \leq ۰/۰۵$) با درجه آزادی (۲-۱۴۰۰) df بزرگتر است لذا بین عوامل مربوط به همسالان و گرایش دانشجویان تفاوت وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

سؤال تحقیق ۱: آیا بین عوامل خانوادگی و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟ یافته های بدست آمده از تحقیق حاضر بیانگر این است که بین پایگاه اجتماعی خانواده و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود ندارد بدین معنی که پایگاه اجتماعی خانواده تاثیر در گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه ندارد، نتایج به دست آمده از این تحقیق با پژوهش های سفردوست (۱۳۷۹) و اطلیابی (۱۳۸۰) همخوانی دارد. به طور کلی می توان استنباط کرد که گرایش به فرهنگ بیگانه در دانشجویان با تحصیلات والدین، شغل پدر، شغل مادر، میزان درآمد والدین، محل سکونت (شهر و روستا)، وضعیت مسکن (شخصی و استیجاری)، تعداد اعضای خانواده، میزان احترام والدین در جامعه رابطه معنی داری ندارد.

سوال تحقیق ۲ - آیا بین عوامل رسانه ای (داخلی و خارجی) و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟

همان طوری که در فصل چهارم آمده است بین عوامل رسانه ای با گرایش به فرهنگ بیگانه رابطه دارد و این رابطه با شدت بیشتری (نسبت به بقیه عوامل) در این تحقیق و پژوهش های قبلی نشان داده شده، یعنی بین عوامل رسانه ای در گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه در گروه دارای گرایش به فرهنگ بیگانه و گروه فاقد گرایش به فرهنگ بیگانه تفاوت معنی دار است. نتایج به دست آمده از این آزمون با نتایج حاصل از پژوهش های شاهدین (۱۳۷۳)، مهرعلی (۱۳۷۶)، طالبی (۱۳۷۸)، سفردوست (۱۳۷۹)، احدی (۱۳۸۰) موافق و هماهنگ می باشد. بنابراین می توان استنباط کرد: استفاده از کانال های ماهواره ای، فیلم های ویدیویی خارجی، عملکرد نامناسب برنامه های صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و استفاده از اینترنت در گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه موثر است. عامل رسانه ای باتوجه به گسترش بسیار سریع تکنولوژی های رسانه ای و ارتباطی و سرمایه گذاری وسیع و همه جانبه دنیای امروز جذابیت فوق العاده آن، قدرت بیشتری مخصوصاً در نسل نوجوان دارد.

سوال تحقیق ۳ - آیا بین عوامل مربوط به همسالان و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد؟

نتیجه نشان داده است که بین عوامل مربوط به همسالان و گرایش دانشجویان به فرهنگ بیگانه رابطه وجود دارد. بدین معنا که هر چه بیشتر دانشجویان از دوستان و همسالان خود الگوگیری کنند و به توجه دیگران، پذیرش نزد جنس مخالف اهمیت دهند و نیز به طردشدن و تمسخر از طرف دوستان و همسالان خویش ارزش قائل شوند به همان اندازه احتمال گرایش به سوی فرهنگ بیگانه بیشتر خواهد بود. نتایج به دست آمده در این تحقیق با نتایج پژوهش های مهرعلی (۱۳۷۶)، سفردوست (۱۳۷۹)، پورصالح (۱۳۸۰)، اطمیابی (۱۳۸۰)، احدی (۱۳۸۰)، صاحب زاده (۱۳۸۱) در زمینه تاثیر همسالان در گرایش به فرهنگ بیگانه تطابق دارد. پس می توان استنباط کرد: دانشجویانی که تنها الگوی آنها همسالان و دوستانشان هستند و تلاش می کنند مطابق با آن ها رفتار کنند و یا به عبارت دیگر خود برای خود تصمیم نمی گیرند و بیشتر تاثیرپذیر هستند تا تاثیرگذار احتمال گرایش به

فرهنگ بیگانه در آن‌ها بیشتر است، دانشجویانی که بیشترین تلاش آنها جلب توجه دیگران و پذیرش نزد جنس مخالف است هم احتمال گرایش به سوی فرهنگ بیگانه در آنها بیشتر است و همچنین دانشجویانی که از طرد شدن دوستانشان و یا از تمسخر همسالان خود ترس دارند نیز احتمال گرایش به سوی فرهنگ بیگانه در آنها بیشتر است. به عبارت دیگر گاهی بعضی از رفتارها را شاید قبول هم نداشته باشند ولی به واسطه تاثیر و نفوذ همسالان بدان تن می دهند.

پیشنهادات

- ۱- مدیریت همه بخشهای جامعه بخصوص مدیریت نهادهای فرهنگی و آموزشی چون آموزش عالی بر مبنای یافته های تحقیقات علمی برنامه ریزی دراز مدت (نه مقطعی) و همه جانبه ای را با دستیابی به رویه ای نسبتاً واحد در جهت ایجاد و استحکام فرهنگ ایرانی - اسلامی بکوشند.
- ۲- مسئولین و متولیان امور فرهنگی اجتماعی باید در مورد فرهنگ اسلامی - ایرانی تعریف نسبتاً واحد و جامعی دست یابند و در جهت حفظ و گسترش ارزشها، آداب و رسوم و سنتهای آن فعالانه بکوشند.
- ۳- زیبایی جویی و نو جویی از نیازهای فطری همه انسانها در همه دوره های زندگی است ولی در دوره جوانی این نیازها تشدید می شوند مدیریت فرهنگی جامعه باید این نیازها را بنحو مطلوب برآورده سازد و گرنه بستر برای فرهنگ بیگانه فراهم خواهد شد.
- ۴- دانشجویان نیازمند آموزش، آگاهی و شناخت از عناصر فرهنگ خودی و بیگانه هستند باید فضایی ایجاد کرد که آنان درگیر مباحث مربوط به فرهنگ و ارزشهای مربوطه شوند.
- ۵- نسل جوان باید به عملکردهای مختلف اقتصادی - اجتماعی، علمی و فرهنگی جامعه خود احساس غرور و افتخار نماید. کار آمدی را با این فرهنگ ببیند و نه از فرهنگ بیگانه.
- ۶- دانشجویان نباید در میان انبوهی از تناقضات نظری و عملی گرفتار و رها شوند بلکه با استفاده از راهنمایی و ارائه الگوهای مطلوب و سازنده بسوی ارزشهای فرهنگ خودی سوق داده شوند.
- ۷- ارائه نگرشهای فرهنگی یک سو به و نبود مجال برای اندیشه و تفکر یا نقد و بررسی ارزشهای فرهنگ خودی و بیگانه خصوصاً در محیطهای آموزشی و علمی شاید به پذیرش سطحی فرهنگ و ارزشهای آن منتهی شود ولی قطعاً کمتر موجب پذیرش عمیق آن خواهد شد.

۸- با توجه به یافته های این پژوهش پیشنهاد می شود تا آموزش مهارت های زندگی با استفاده از کارشناسان بکار گرفته شود زیرا یادگیری مهارت های زندگی به سامان یافتگی خانواده ها کمک می کند. و سامان یافتگی باعث گرایش به فرهنگ خودی و پذیرش ارزش های آن می شود.

۹- رسانه ها به خصوص صدا و سیما برنامه های متنوع و جذبی در جهت گرایش دانشجویان به فرهنگ خودی تدارک ببینند. اگر رسانه های داخلی غنی فعال و پرمخاطب باشند و بتوانند مطابق با نیازهای اقشار و گروه های مختلف برنامه تولید کنند آنگاه کمتر شاهد گرایش به سوی فرهنگ بیگانه خواهیم بود.

۱۰- با توجه به عصر تکنولوژی و فناوری اطلاعات و ارتباطات است تاثیر رسانه ها مخصوصاً رسانه های تصویری فوق العاده است و احتمالاً در آینده برتائیرات آن افزوده خواهد شد انفعال و محدود سازی در حال حاضر چندان موثر نیست و در آینده احتمالاً اثر آن کمتر خواهد شد باید فعالانه با بهره گیری از آخرین یافته های علمی از اینترنت و ماهواره در جهت اهداف فرهنگ خودی حرکت کرد.

منابع

- ۱- احمدی، سید احمد، (۱۳۷۴)، روانشناسی نوجوانان و جوانان، اصفهان، مشعل
- ۲- اشرفی، ابوالفضل، (۱۳۷۷). بی هویتی اجتماعی و گرایش به غرب، بررسی، عوامل اجتماعی فرهنگی موثر بر گرایش نوجوانان به الگوهای فرهنگی غربی (رپ و هوی متال)، تهران، دانشکده تربیت مدرس، ۱۳۷۷
- ۳- احمدی، مسعود، (۱۳۷۴)، نگاهی گذرا بر مسایل جوانان و فرهنگ غرب، نشریه تبیان شماره ۳۲
- ۴- احمدی حکمت کار، حسن، (۱۳۷۴)، بررسی نگرش نوجوانان و جوانان ۱۸-۱۵ ساله به فرهنگ غرب و راه های مقابله با آن در شهر کرمان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کرمان
- ۵- احدی حسن، (۱۳۷۸) بررسی مسایل روانی - اجتماعی تهاجم فرهنگی بر نوجوانان و جوانان
- ۶- اطمینانی امید (۱۳۸۰) هنجار شکنی دانشجویان دبیرستان ها - فرهنگ عمومی فصلنامه ارشاد اسلامی شماره ۲۷-۲۶.

بررسی عوامل گرایش دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران نسبت ... □ ۱۲۳

۷- پناهی، محمدحسین، (۱۳۸۲)، نظام فرهنگی و تهاجم فرهنگی، نماید پژوهش شماره های ۲۷-۲۸ فصلنامه پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات

۸- سفردوست، احمد، (۱۳۷۹)، بررسی سنجش میزان تاثیرپذیری نوجوانان از فرهنگ بیگانه، فصلنامه پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی گیلان

۹- شعبانی، حسن (۱۳۷۲)، بررسی علل گرایش به فرهنگ بیگانه (طرح تحقیق پایان یافته) دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران

۱۰- طالبی، ابوتراب، (۱۳۷۸)، بیگانگی ارزشی جوانان، نامه پژوهش شماره ۱۵ و ۱۴

۱۱- فرخ نیا، رحیم، (۱۳۸۱)، فرهنگ همدان فصلنامه پژوهشی، فرهنگی ارشاد اسلامی استان همدان

۱۲- کرباسی، منیژه، (۱۳۷۴)، بررسی مشکلات و راه حل های رفتاری دانشجویان مدارس راهنمایی استان همدان، پایان نامه دوره دکتری

۱۳- منطقی، مرتضی، (۱۳۷۸)، گروه های ضد فرهنگ در نگاهی دوباره، نامه پژوهش فصلنامه تحقیقات فرهنگی مرکز پژوهش های بنیادی ارشاد اسلامی

۱۴- منطقی، مرتضی، (۱۳۸۲)، استفاده از روانشناسی یادگیری در تهاجم فرهنگی، نمایه پژوهش

فصلنامه پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات شماره ۲۷-۲۸

